

ТЕКСТИ УСТАНОВЧИХ ДОКУМЕНТІВ МІЖНАРОДНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ: ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНИЙ КОНТЕНТ

Кучик Г.Б.

Львівський національний університет імені Івана Франка

У статті проаналізовано англомовні тексти установчих документів міжнародних організацій. Здійснено лексико-семантичний аналіз тексту Конституції Міжнародної організації кримінальної поліції ІНТЕРПОЛ. Визначено частотність вживання у текстах установчих документів спеціальної лексики та термінології. Охарактеризовано мовні одиниці, що становлять спеціальну лексику.

Ключові слова: тексти установчих документів міжнародних організацій, термінологія, архаїзми, кліше, семантика.

Постановка проблеми. Зважаючи на динамічний розвиток міжнародної комунікації та тенденції творення системи міжнародних організацій, надзвичайно важливим видається дослідження текстів установчих документів міжнародних інститутів багатостороннього співробітництва як результату виступу політичної волі держав на міжнародній арені.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Як вітчизняні, так і зарубіжні дослідники, такі як Р. Д. Богранц, О. Р. Зарума-Панських, В. В. Калюжна, Розенталь Д. Е., Г. А. Ендліх, А. Тросборг у своїх працях значну увагу приділяли загальним питанням політичної лінгвістики, використання термінології у текстах документів міжнародно-правового характеру [1; 4; 6; 10; 12; 14].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Водночас слід зазначити, що дослідження лексичного аналізу текстів установчих документів міжнародних організацій є фрагментарним. Разом з тим, доцільним видається аналіз лексико-семантичних особливостей текстів установчих документів міжнародних організацій.

Мета статті. Метою статті є лексико-семантичний аналіз текстів установчих документів міжнародних організацій на прикладі Конституції Міжнародної організації кримінальної поліції ІНТЕРПОЛ.

Виклад основного матеріалу. Мовною базою установчих документів є загальноповсюдженна лексика з високою частотністю, яка характеризується небагатозначністю, вживання неологізмів не є типовим, повністю відсутнє вживання жаргонних слів, діалектизмів. Частотним є вживання стандартів – готових форм висловлювання, які всі розуміють однозначно і вплив яких на читача перевірений. Така частотність пояснюється потребою забезпечити адекватність і точність передачі інформації і швидку обробку документів, тому однотипні поняття позначаються однотипними лексемами, не замінюються синонімічними, щоб не «розмивався» зміст, не виникало різночитання.

Загальноповсюдженна лексика взаємообумовлена і пов'язана зі спеціальною лексикою, а також аббревіатурами та скороченнями. В. В. Калюжна виділяє дві тематичні групи спеціальної лексики: повна і точна назва документів та лексика, пов'язана із сторонами, що домовляються, з укладенням договорів, їх підписанням [6].

Спеціальна лексика в установчих документах міжнародних організацій застосовується найчастіше, оскільки канонічність тут пов'язана із специфікою документа. Установчі документи міжнародних організацій формуються з низки частин, в яких визначаються мета, цілі, структура, функції, членство, прикінцеві положення [7, с. 41]. Виходячи з цього, доцільним видається звернути увагу на термінологічне забарвлення кожного з цих частин документа. До прикладу:

Preamble: *purpose, aim, objectives, functions and powers.*

Structure: *governing organs, composition, session, General Assembly, Council, Secretariat, General Conference, Bureau, Director-General, Secretary-General, Executive Board, executive organs, executive staff, appointment, rules of procedure, subsidiary organs, conferences, meetings, headquarters, provisional seat.*

Membership: *full members, approval, associate members, non-permanent members, non-member States, suspension, membership, observer, division of powers, quorum, expulsion, withdrawal.*

Finance: *budget, compulsory contribution, voluntary contribution, income, fees, loans, special funds, financial regulations, expenses, expenditures, additional financing.*

Legal status: *legal capacity, eligibility, legal personality, privileges, immunities.*

Amendment procedure: *amendment, review, implementation, appendix/annex.*

Final provisions: *signature, signatory governments, plenipotentiary, ratification, entry into force, official language, depositary, authentic text, preliminary agreement.*

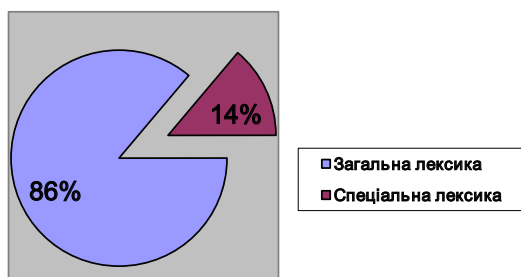
Проведений аналіз може засвідчити, що ці структурні елементи та відповідне їх термінологічне забарвлення характерне для усіх установчих документів міжнародних організацій.

Лексична група певним чином є показником стабільності в оформленні мовної ситуації: чим сталіший її склад, тим канонічніше оформлення мовної ситуації. Існує явно виражена тенденція збереження незмінності набору лексики певних ситуацій, чим можна пояснити один з проявів консерватизму стилю. Лексичні форми, які застосовуються у словосполученнях або самостійно, є досить часто повторюваними одиницями лексики документів, що пояснюється характерними рисами офіційно-ділового стилю – чіткістю, ясністю і шаблонністю. Той факт, що мові доку-

ментів не характерна синонімічність і різноманітність мовних засобів, призводить до високої частоти застосування одних і тих же лексичних одиниць.

Саме спеціальна лексика створює стиль, характерний для міжнародних документів. Вона надає йому рис офіційності, строгості. Власні назви, терміни, терміносполучення, фразеологізми, кліше, архаїзми складають спеціальну лексику.

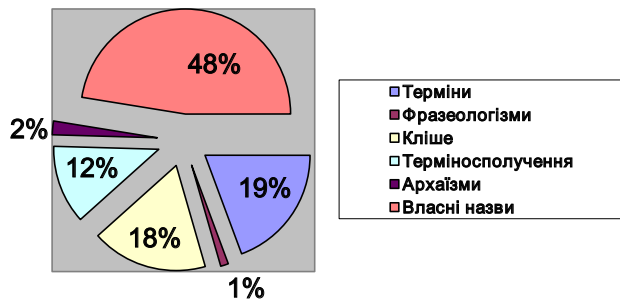
Для проведення аналізу взято Конституцію Міжнародної організації кримінальної поліції ІНТЕРПОЛ [11]. В результаті даного дослідження визначено співвідношення використання спеціальної та загальної лексики, яке можна проілюструвати наступним чином:

Рис. 1. Співвідношення вживання загальної та спеціальної лексики в текстах установчих документів міжнародних організацій

Джерело: розроблено автором

Основа спеціальної лексики Конституції складають власні назви (48%) і терміни (19%). Меншою є питома вага кліше (18%) і терміносполучень (12%). Рідше зустрічаються фразеологізми (2%) та архаїзми (1%). Таке співвідношення можна зобразити наступним чином:

Рис. 2. Застосування спеціальної лексики на прикладі Конституції Міжнародної організації кримінальної поліції ІНТЕРПОЛ

Джерело: розроблено автором

Аналізуючи установчі документи міжнародних організацій, не можна не звернути увагу на характерні для них і широко вживані стійкі словосполучення – кліше, які служать для економії мовних засобів вираження. Д. Е. Розенталь вважає, що кліше позбавляють мову простоти й емоційності [10]. Проте серед лінгвістів поширеною є думка, що вживання кліше в дипломатичному стилі цілком природне і виправдане. Кліше стають необхідними мовному колективу тільки в тому випадку, якщо вони достатньо успішні з точки зору адекватності передачі змісту [2, с. 33–36].

В. В. Калюжна називає клішовані вирази діловими стандартами і визначає їх як блоки, що

багаторазово повторюються в усталеній формі у конкретних ситуаціях, закріплюються за ними, і як наслідок, починають функціонувати як словесні штампи [6]. У договорах, конвенціях, і текстах інших документів регламентаційного характеру використовують емоційно незабарвлені стандарти. Ці сталі вирази створюють ефект офіційності, сприяють економії процесу мислення та мовних засобів вираження.

Наведемо декілька прикладів найчастіше уживаних кліше: *in accordance with; in respect of (for); in keeping with; according to; by reason of; within the competence of; in the case of; in terms of; in the absence of; in order to; laid down in Article; as set forth in the Preamble; with the exception of the power to; with due regard to; in pursuance of; in compliance with; with respect to; in any event; in conformity with; on behalf of; at the request of; with a view to; in the event of; mentioned in; referred to in the Article; as defined in; taking into consideration; as provided (for) in; specified in; subject to; pursuant to; due consideration to; relating to; followed by; within the meaning of Article; in any other case; listed in; in addition to; as given in Article.*

Існування значної кількості запозичених міжнародних термінологічних слів та словосполучень не означає, що у мові дипломатії немає термінів англійського походження. Вони існують у чистому вигляді або у комбінованій формі: *international order, diplomatic immunity, full powers, letters of recall, community* [6].

Імперативний, розпорядчий характер Конституції зумовив високу частотність інфінітивів (*to facilitate; to maintain; to improve; to determine; to foster; to contribute; to announce; to provide; to stimulate; to assist; to establish; to ensure; to promote; to ratify*).

На морфологічному рівні помітна висока частотність іменників. У тексті іменники майже не замінюються займенниками. Дії і процеси передаються через віддієслівні іменники (*implementation; meeting; allocation; performance; assistance; withdrawal; contribution; ratification; appointment*).

Як засвідчує аналіз установчих документів міжнародних організацій, мові документів властиве функціонування фразових стандартів, які служать зачином, логічним переходом та кінцівкою текстів договорів. До них належить спеціальна лексика документів регламентаційного виду, що сприяє реалізації теми домовленості [5]. Наведемо декілька прикладів фразових стандартів: *have agreed as follows; to be opened for signature; have signed the Constitution, the instruments of ratification, acceptance or approval; Parties express their consent to be bound by, within ... days after this Convention enters into force; the English text of the Convention was opened for signature; hereby declare; having regard to the Agreement; the Parties understand and agree; to be subject of ratification; to enter (come) into force; the parties welcome and endorse; this Constitution shall enter into force upon signature.*

Тон офіційності додають документам мовні засоби, що створюють ефект нейтральності, діловитості і строгості. Насамперед необхідно відзначити роль лексичних засобів: слів нейтральних і

книжних; запозичених, іноземного походження. Певне місце займають архаїзми (*hereby; hereinafter; thereafter; therein; hereof; hereto; thereto; thereunder; henceforth*), хоча кількість їх порівняно невелика. В установчих документах міжнародних організацій широко використовується спеціальна термінологія, що пов'язано із специфікою діяльності та профілем організації тощо.

Висновки. Для мови установчих документів міжнародних організацій характерне вживання термінів та терміносполучень, кліше, архаїзмів, фразових стандартів. Характерними є семантичні

особливості, які виражаються у застосуванні спеціальної термінології, значень, «прив'язаних» до окремих структурних елементів установчих документів міжнародних організацій (преамбула, структура, членство, прикінцеві положення). Варто зазначити, що процес стандартизації мови документів міжнародних організацій пов'язаний з дією принципу конденсації, економії та концентрації мовних засобів вираження, необхідністю чіткості та однозначності викладу. Відсутність стандартів ускладнила б розуміння, тлумачення та переклад цих текстів.

Список літератури:

1. Богранц Р. Д. Міжнародна термінологія: перспективи для нового порядку денного / Р. Д. Богранц // Науково-технічне слово. – 1993. – № 1. – С. 23–34.
2. Вишневецька Н. Ю. Кліше як мовна одиниця: проблеми кліше в мовознавстві / Н. Ю. Вишневецька // Наукові записки Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя. – 2013. – Філологічні науки. Книга 3. – С. 33–36.
3. Д'яков А. С. Основи термінотворення: семантичні та соціолінгвістичні аспекти / А. С. Д'яков, Т. Р. Кияк, З. Б. Куделько. – К.: Вид. дім «КМ Academia», 2000. – 103 с.
4. Зарума-Панських О. Р. Лексико-семантичні особливості текстів міжнародних договорів / О. Р. Зарума-Панських // Іноземна філологія. – 1999. – Вип. 111. – С. 144–149.
5. Иссерлин Е. М. Лексика и фразеология современных дипломатических документов / Е. М. Иссерлин. – Москва, 1966. – 15 с.
6. Калюжна В. В. Стиль англоязычных документов международных организаций / В. В. Калюжна. – К., 1982.
7. Кучик Г. Б. Особливості використання термінів в установчих документах міжнародних організацій // Лінгвістичні проблеми та інноваційні підходи до викладання чужоземних мов у вищих навчальних закладах. Матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції. – Львів: Львівський державний університет безпеки життєдіяльності, 2010. – С. 41.
8. Кучик Г. Б. Особливості застосування спеціальної лексики в установчих документах міжнародних організацій // Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія Філологічна»: збірник наукових праць. – Острог: Видавництво Національного університету «Острозька академія». – Вип. 36. – 2013. – С. 36–38.
9. Мисик Л. В. Українсько-англійський словник правничої термінології / Л. В. Мисик. – К., 1999.
10. Розенталь Д. Э. Практическая стилистика / Д. Э. Розенталь. – М.: 2001. – 381 с.
11. Constitution of International Organization of Criminal Police INTERPOL / [Electronic Resource]. – Available at : <http://www.interpol.int/About-INTERPOL/Legal-materials/The-Constitution>
12. Endlich G. A. A commentary on the interpretations of statutes / G. A. Endlich. – Clark, New Jersey: The Lawbook Exchange, 2006.
13. Sanders T. Text Representation: Linguistic and Psycholinguistic Aspects / T. Sanders, J. Schilperoord, W. Spooren. – Amsterdam: John Benjamins, 2001.
14. Trosborg A. Rhetorical strategies in legal language: discourse analysis of statutes and Contracts / A. Trosborg. – Tübingen: Narr, 1997.

Кучик Г.Б.

Львовский национальный университет имени Ивана Франко

ТЕКСТЫ УЧРЕДИТЕЛЬНЫХ ДОКУМЕНТОВ МЕЖДУНАРОДНЫХ ОРГАНИЗАЦИЙ: ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧЕСКИЙ КОНТЕНТ

Аннотация

В статье проанализированы англоязычные тексты учредительных документов международных организаций. Осуществлен лексико-семантический анализ текста на примере Конституции Международной организации уголовной полиции Интерпол. Определена частотность употребления в текстах учредительных документов специальной лексики и терминологии. Охарактеризованы языковые единицы, составляющие специальную лексику.

Ключевые слова: тексты учредительных документов международных организаций, терминология, архаизмы, клише, семантика.

Kuchyk H.B.

Ivan Franko National University of Lviv

TEXTS OF THE STATUTORY DOCUMENTS OF INTERNATIONAL ORGANIZATIONS: LEXICAL AND SEMANTIC CONTENT

Summary

The article analyzes English texts of the statutory documents of international organizations. Lexical and semantic analysis of the Constitution of International Criminal Police Organization INTERPOL is made. The article presents the frequency of using of the special vocabulary and terminology in the texts of the statutory documents. Linguistic units which make up the special vocabulary are characterized.

Keywords: texts of the statutory documents of international organizations, terminology, archaisms, cliché, semantics.